Η ΠΑΛΗΑ ΑΘΗΝΑ

ΤΟ ΨΥΡΡΗ ΚΑΙ ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΤΟΥ

Ὁ κουτσαβακισμὸς στὴν πρωτεύουσα. Οἱ ντανῆδες τοῦ Ψυρρῆ. Ξῦλο, κουγκάδες σκοτωμοί! Ὁ Ἀγγινάρας ποὺ μαχάει... γυαλιά! Ὁ Τύμπας, ὁ Ἡρακλάκης, ὁ Λαχτάρας, ὁ Γκίγκιζας, ὁ Κοκκαλιάρης, ὁ Κοντοβράκης... Τὸ σκυλλάκι τῆς Στραβῆς. Ὁ σκοτωμὸς τοῦ Μπάκα. Ἡ δράσις τῆς ἀστυνομίας. Βρατσᾶνος, Βουγιούκας, Τζανέττος, Φὸν Κολοκοτρώνης. Μπαϊραχτάρης. Τὸ τέλος τοῦ κουτσαβακισμοῦ.

Ὅλες ἡ μεγάλες πόλεις τοῦ κόσμου, ἔχουν τοὺς ἰδιαιτέρους τύπους των, οἱ ὁποῖοι, εἴτε γιὰ τὴν χαρακτηριστικὴ ζωὴ ὅπου περνοῦν, εἴτε γιὰ τὸ εὐερέθιστο, τὸ θορυβῶδες, ἢ ἀκόμα καὶ τὸ ἐγκληματικό, ποὺ ἔχουν, δημιουργοῦν μιὰ φήμη γύρω ἀπὸ αὐτούς, καὶ ἐπιβάλλονται στοὺς ἥσυχους πολίτες.

Ὁ Φὸν Κολοκοτρώνης (Ἀπὸ παλιὰ ξυλογραφία)

Οἱ τύποι αὐτοὶ εἶνε γνωστοὶ καὶ συνειθισμένοι σὲ ὅλα τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη, καὶ τὰ πειὸ πολιτισμένα ἀκόμα. Καὶ εἶχαν καὶ διάφορα ὀνόματα.

Ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα τοὺς λένε καὶ τοὺς λέγαμε «παλληκαράδες», «μπράβους», «κουτσαβάκηδες» κ.λ.π.

Τὴν ἱστορία, λοιπόν, τῶν Ἀθηναίων παλληκαράδων θὰ σᾶς ποῦμε κατωτέρω, ἡ ὁποία ἱστορία, εἶνε καὶ συγχρόνως περιγραφὴ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἀπελευθερώθηκε ἡ Ἑλλὰς ἕως τὸ 1879 καὶ ὀλίγο παρακάτω ἀκόμα.

Παλληκαράδες ἐκείνη τὴν ἐποχὴ λεγόντουσαν οἱ ἄνθρωποι ποὺ δὲν εἶχαν κανένα ἐπάγγελμα, ἀλλὰ περνοῦσαν τὶς ὧρες των ξαπλωμένοι στὰ καφενεῖα τοῦ Ψυρρῆ, τοῦ Λέκκα καὶ τῆς Παλιᾶς Ἀγορᾶς καὶ ζοῦσαν ἀπὸ τὴν πολιτική, τὰ χαρτοπαίγνια, καὶ ἀπὸ ἄλλες πειὸ χειρότερες πηγὲς ἀκόμα.

Τὸ κυριώτερο κέντρο τους, ἦταν ἡ πλατεῖα τῶν Ἡρώων, ὅπως τὴν ἔλεγε ὁ λαός. Τὴν πλατεία αὐτὴ τὴν εἶχαν μεταβάλλει σὲ φρούριο ἀπόρθητο, στὸ ὁποῖο ἦταν ἀδύνατο νὰ εἰσχωρήσῃ ἡ ἀστυνομία.

Οἱ κουτσαβάκηδες αὐτοὶ εἶχαι φυσιογνωμίες παράξενες πολύ, ρλέμματα ἀγριεμένα, μουστάκια ἀρειμάνια, μαλλιὰ σγουρά, ἀφέλειες λαδωμένες, χειρονομίες ἀργὲς καὶ ἐπιβλητικὲς καὶ μιὰ πατατοῦκα ριχμένη ἀπάνω στὸν ὦμο τους καὶ περασμένη στὸ ἕνα τους χέρι, ἀνάρριχτη δηλαδή. Φοροῦσαν ἀκόμη πλατὺ ζωννάρι, ἀπ' τὸ ὁποῖο φαινόταν ἐπιδεικτικὰ μιὰ τεραστία κάμα ἢ μιὰ πιστόλα τοῦ πυροβολικοῦ!....

Τόσον δὲ τρόμον προκαλοῦσαν ὥστε καὶ ἡ ἀστυνομία, πολλὲς φορές, τρόμαζε νὰ ἐπέμβῃ στὶς φασαρίες καὶ στοὺς καυγάδες τους....

Ἦταν ἀδύνατον νὰ περάσῃ μιὰ ἡμέρα, τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, χωρὶς νὰ γίνῃ ἕνας καυγᾶς ἀναμεταξύ τους ἢ χωρὶς νὰ δαρῇ ἕνας ἥσυχος Ἀθηναῖος!..

***

Περίεργη ἦταν ἡ πρόσκληση σὲ καυγά, ἐκ μέρους τῶν κουτσαβάκηδων. Γιὰ νὰ προκαλέσουν λοιπὸν κάποιον ἢ κάρφωναν τὴν κάμα τους ὀρθὴ ἀπάνω στὸ ξύλινο τραπέζι τοῦ καφενὲ ποὺ πίναν τὸν ραγιὲ τους ἢ ἄφηναν νὰ κρέμεται ὡς τὴ γῆ τὸ μακρύ τους τὸ ζωννάρι. Ἀλλοίμονο δὲ στὸν διαβάτη, ποὺ δὲν θὰ τὸ ἔβλεπε καὶ θὰ τὸ πατοῦσε, ἢ θὰ ἔλεγε ἀπερίσκεπτα στὸν νταή: «Σοῦπεσε τὸ ζωννάρι!...»

Ξῦλο ἀκατάσχετο, τὸν ἐπερίμενε, μαγκουριές καὶ.... τὰ τοιαῦτα!...

Ὅταν μεθοῦσαν ἔσπαζαν τὰ ποτήρια μὲ τὰ δόντια τους καὶ κατόπιν μασοῦσανε τὰ θραύσματα καὶ τὰ συντρίμματα τῶν γυαλιῶν!... Τὸ μάσημα τῶν γυαλιῶν ἦταν ὁ μοναδικὸς κουτσαβακισμός, κάποιου ντανῆ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ποὺ ἦταν γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα ὁ Ἀγγινάρας!

Ἄλλοι πάλι ἔκοβαν ἀνάλιες. Ἀλλαδὴ χαράζανε μὲ τὴ αἰχμὴ τῆς κάμας των τοὺς μηρούς των, ἢ ἄλλα μέρη ἀπὸ τὸ σῶμα τους, χωρὶς νὰ δείξουν πῶς πονοῦν!....

Ἡ συνοικία τοῦ Ψυρρῆ ὑπῆρξε περίφημος, διότι οἱ ἥρωές της αὐτοὶ ἦταν ἐκεῖνοι ποὺ κατὰ τὴν ἔξωσι τοῦ Ὄθωνος, κατέλαβαν τὰ ἀνάκτορα ποὺ τὰ ὑπεράσπιζε ὁ στρατηγὸς Χάν. Ἐπίσης διότι ἐκεῖ ὁ Ἐπαμειν. Δελιγιώργης προτοδιάβασε τὸ ἐπαναστατικό τον ψήφισμα, διὰ τοῦ ὁποίου κατηγορεῖτο ἡ βασιλεία τοῦ Ὄθωνος.

***

Οἱ περιφημότεροι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης παλληκαράδες τοῦ Ψυρρῆ καὶ τοῦ Λέκκα, ἀπὸ τὶς τάξεις τοῦ στρατοῦ (γιατὶ καὶ ὁ στρατὸς καὶ ἰδίως τὸ σῶμα τῶν ὑπαξιωματικῶν εἶχε τοὺς μουρμουρισμένους του), ἦσαν ὁ Ἡρακλάκης, λοχίας τοῦ μηχανικοῦ, ὁ Τύμπας, λοχίας τοῦ πυροβολικοῦ, ὁ Ἀρανίτης ἐπιλοχίας τοῦ μηχανικοῦ, ὁ Βούλγαρης τοῦ μηχανικοῦ κ.λ.π.

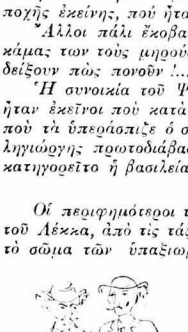

Τύποι Κουτσαβάκηδων τοῦ Ψυρρῆ (Ἀπὸ παλιὰ ξυλογραφία).

Ἀπὸ τοὺς πολίτας ἦσαν ὀνομαστοὶ ὁ χασάπης Ράλλης Ἰωάννου, τὸν ὁποῖον σκότωσε μέσα στὸ Φρουραρχεῖο, ποὺ ἦταν τότε στὴν ὁδὸ Σταδίου, ὁ λοχίας τοῦ πεζικοῦ Ἀλατάρης.

Ἡ λαϊκὴ μάλιστα μοῦσα τὸν τραγούδησε κι' αὐτὸν, ὅπως καὶ τόσους ἄλλους ἥρωας:

— Βάστα καϋμένε Ράλλη, τὴν πρώτη μαχαιριά
— Μὰ πῶς νὰ τὴν βαστάξω, μὲ φάγαν τὰ [σκυλιά!

Γνωστοὶ νταῆδες ἦσαν ἐπίσης ὁ ἀγροφύλακας Κεφάλας, ὁ ζωέμπορος Μπάκας, ὁ Τ. Κακούρας, ὁ κρεωπώλης Κόκκαρης, ὁ Λαχτάρας, ὁ Περικλάκιας, ὁ πλακιώτης Μαντούδας, ὁ νεαπολίτης Λονύσιος Γκίγκιζας, ὁ Ἰωάννης Μανιάτης, ὁ ἐκ τῶν ἀρίστων παλληκαράδων Χρ. Δούκας, ὁ Γιάγκος Κλῖνος, ἀπὸ τὴν Παλιὰ Ἀγορά, ὁ παντοπώλης Κοκκαλιάρης, ὁ Κοντοβράκης καὶ ἄλλοι καὶ ἄλλοι...

Οἱ ἥρωες αὐτοί, ὅταν συναντοῦσαν οἱ μὲν τοὺς δέ, στοὺς δρόμους, καὶ εἶχαν ἀντίθετα φρονήματα, ἔπιαναν μάχες ὁμηρικὲς, τὶς ὁποῖες ἀποθανάτιζε ἡ Λαϊκὴ μοῦσα, μὲ κανένα τραγοῦδι, ὅπως ἐκεῖνο τοῦ παλληκαρᾶ Μπάκα, τὸν ὁποῖον σκότωσαν δύο ἄλλοι, ἀπὸ τὴν συνοικία Λέκκα.

Τὸ ἄσμα αὐτὸ τὸ διαπνέει ἕνα κομβολόγι ἀπὸ φόνους καὶ ἔχει μιὰ αἱματηρὰ ψυχολογία, ὅπως φαίνεται ἰδίως ἀπὸ τὸν στίχο.

Τὸ αἷμα τοῦ Φαριμάκη, πολὺ ἀδί- [κησε
κι' αὐτὸ τοῦ Λουκαΐτη μὲ ἀπαρνή- [θηκε!...

Τύποι Γκαγκαραίων Κουτσαβάκηδων (Ἀπὸ παλιὰ ξυλογραφία).

ποὺ σημαίνει ὅτι ὁ φονευθεὶς εἶχεν βάρος στὴ ψυχή του, ἄλλο αἷμα ποὺ τὸν ἀδίκησε καὶ τὸν ἀπαρνήθηκε!...

Αἰτία τοῦ φόνου τοῦ Μπάκα, ἦταν ἕνα σκυλλάκι, τὸ ὁποῖον ἅρπαξε ἀπὸ μιὰ γυναῖκα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, γνωστὴς ὑπὸ τὸ ὄνομα ἡ «Στραβή»!...

Μόλις τὸ ἔμαθε αὐτὸ ὁ Ἡρακλάκης καὶ κάποιος ἄλλος, ἔτρεξαν καὶ τὸν συναντήσανε στὴν Καπνικαρέα, ὅπου Μύτουλα, καὶ ἀφοῦ τὸν σκότωσαν, τοῦ πήραν πίσω τὸ σκυλλάκι, ποὺ τὸ εἶχε κρυμμένο μέσα στὸν κόρφο του, καὶ τὸ φέραν σὰν τρόπαιο στὴ Στραβή, ἡ ὁποία ἦταν φιλενάδα τους...

***

Ἀπὸ τὰ 1864 ὅμως καὶ πέρα, ἄρχισε ἡ δόξα τοῦ Ψυρρῆ νὰ παρακμάζῃ.

Τὸ πρῶτο χτύπημα τὸ ἔδωσε ὁ τότε διορισθεὶς διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας Δ. Βρατσᾶνος, ἕνας ἄνθρωπος μὲ μεγάλη ψυχικὴ καὶ σωματικὴ δύναμι.

Τί ἔκαμε νομίζετε;

Γιὰ νὰ χτυπήσῃ τὴν ἀναρχία ἐκείνη, προσέλαβεν ἀρκετοὺς παλληκαράδες, ὡς ἀστυνομικὰ κατώτερα ὄργανα. Οἱ παλληκαράδες αὐτοί, ὡς ἄνθρωποι πλέον τῆς ἀρχῆς ἐξόντωσαν τοὺς ἄλλους. Τότε ὅσοι γλυτῶσαν ἀπὸ αὐτούς, γιὰ ν' ἀποφύγουνε τὴ καταστροφὴ καὶ νὰ σωθοῦν κατετάχθησαν ὡς πρωτοπαλλήκαρα τῶν διαφόρων πολιτικῶν ὅπως π. χ. τοῦ Βούλγαρη, ὁ Περικλάκιας, φονευθεὶς κατόπιν στὴ μάχη τῆς Μακρυνίτσας στὴ Θεσσαλικὴ ἐπανάσταση, πεσὼν ὑπερ πίστεως καὶ πατρίδος, τοῦ Δελληγιώργη ὁ περίφημος Στραβορίδης, καί τοῦ Κουμουνδούρου ὁ Ράλλης ἢ τὸ Ραλλάκι.

Τὸ Κράτος τὸ Ἑλληνικὸν, συγνωμονοῦν τὸν ἄνθρωπο ποὺ πρωτοχτύπησε τὸν Κουτσαβακισμό, τὸ ἅγος αὐτὸ τῆς πρωτευούσης, ἀφῆκε τὴ γυναίκα τοῦ Βρατσάνου, τὴ Φλώρα, ἅμα χήρεψε, φτωχὴ καὶ ἀπροστάτευτη, τὴν ἀφῆκε λέμε νὰ πεθάνῃ μέσα σὲ μιὰ τρώγλη, πρό τινων ἐτῶν!...

***

Ἔπειτα ἀπὸ λίγα χρόνια, στὰ 1869 ἐπὶ διευθύνσεως ἀστυνομίας τοῦ Βουγιούκα ἔγεινε ἀπὸ μερικοὺς Ψυρριῶτες, μαζὶ μὲ 2-3 ἄλλους, ἡ περίφημη ὑπόνομος ποὺ ἄρχιζεν ἀπὸ τὴν Βάθεια καὶ ἔφθανε ὡς τὸ Ὑπουργεῖο τῶν Οἰκονομικῶν, ὅταν ἐκλάπη τὸ Κεντρικὸ Ταμεῖο!

***

Ἄλλος ἀστυνομικὸς ποὺ συνετέλεσε στὴ καταστροφὴ τῶν κουτσαβάκηδων ἦταν ὁ ἐπτανήσιος Γεράσιμος Τζανέττος, ὁ ὁποῖος μόνον νόμον εἶχε τὸ.... ξῦλο!

Στὴν πρώτη, δὲ πρωθυπουργία τοῦ Τρικούπη στὰ 1881, ὅταν διωρίσθη διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας ὁ Κοσσονάκος ἔσβυσε τελείως ἡ αἰγλη καὶ ἡ λάμψις τοῦ Ψυρρῆ.

Ἔπειτα δὲ σὰν μπῆκε στὴν ἀστυνομία ὁ Φὸν Κολοκοτρώνης, ἔδωσε τὸ μεγαλύτερο χτύπημα στὸν κουτσαβακισμό, γιὰ νὰ τὸν τελειώσῃ ὁ Μπαϊραχτάρης.

Ὁ Φὸν Κολοκοτρώνης, ἦταν ὁ πειὸ περίεργος τύπος τῆς ἐποχῆς του. Πολύπλαγκτος καὶ πολυμήχανος. Εἶχε ὅλες τὶς ἀρετὲς καὶ ὅλες τὶς κακίες τῆς γενεᾶς του καὶ τῆς ἐποχῆς του. Μὲ ὅλην τὴν χωλότητά του, ἔτρεχε παντοῦ σὰν λαγωνικὸ σκυλί. Ὑπῆρξεν ἕνα εἶδος ἕλληνος Σερλὸκ-Χόλμς. Εἶχεν ἀρχίσει τὸ στάδιό του, ὡς κορίστας στὸ θέατρο τῆς Σκάλας τοῦ Μιλάνου, γιὰ νὰ καταλήξῃ ἀστυνομικὸς στοὺς Ἀθηναίους!...

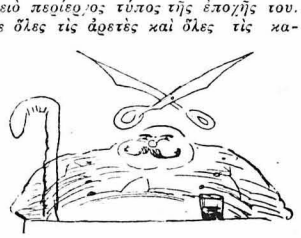

Ὁ Μπαϊραχτάρης (Γελοιογραφία τοῦ «Παληανθρώπου»).

Αὐτὴ εἶνε ἐν συνόψει, ἡ ἱστορία τοῦ Ψυρρῆ καὶ συχρόνως ἡ ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν ἕως τὸ 1881.

Ὁ Γκάγκαρης